

فصل چهارم

توانمندی های استان اصفهان

درس سیزدهم گردشگری

«بگو: ای پیامبر، در زمین سیر و سفر کنید و ببینید که خدا چگونه موجودات را از نیستی به هستی آورد (خلق کرد) و سپس به عالم دیگری رهسپار می‌کند. به درستی که خدا بر هر چیزی تواناست.»
(سوره عنکبوت/ آیه ۲۰)

آیا می‌دانید گردشگری تا پایان دهه آینده در صدر جدول صنایع پردرآمد جهان قرار می‌گیرد و تا سال ۲۰۲۰ بر تنها صنعت پردرآمد جهان، یعنی نفت پیشی می‌گیرد؟
آیا باور می‌کنید بودجه‌ای که در جهان به مسافرت و تفریح اختصاص می‌یابد، سه برابر بودجه‌ای است که صرف امور دفاعی می‌شود؟
گردشگری در بهبود کیفیت سطح زندگی مردم، افزایش درآمد کشور، ایجاد فرصت‌های شغلی، توسعه بخش‌های کشاورزی و صنعت، بهسازی و توسعه زیربناها، توزیع متعادل تر ثروت، ایجاد زمینه‌های توسعه در مناطق عقب‌مانده، افزایش آگاهی مردم، تعاملات فرهنگی، برقراری صلح و تحکیم روابط بین‌المللی، تقویت سنت‌های ملی، رونق صنایع دستی، از بین بردن خستگی جسمی و روحی، پی‌بردن به عظمت آفرینش و درک مفاهیم زیباشناختی تأثیر می‌گذارد.

بیشتر بدانیم

- امروزه در جهان گونه‌های مختلف گردشگری دیده می‌شود که عبارت‌اند از:
- ۱- گردشگری بیابانی شامل کایت‌سواری، اسکی روی ماسه، شتر سواری، دیدن شب‌های پر ستاره بیابان، سکوت و آرامش بیابان
 - ۲- گردشگری کوهستانی شامل اسکی روی برف، کوهنوردی، صخره‌نوردی
 - ۳- گردشگری فرهنگی و هنری شامل آثار باستانی و تاریخی، موزه‌ها، جشنواره‌ها، مردم‌شناسی، لباس‌شناسی، غذاهای محلی و گردشگری دینی
 - ۴- گردشگری اجتماعی شامل دیدار و شناخت اقوام، طوایف و مذاهب دیگر و دیدار اقوام و آشنایان

توانمندی‌های استان

شکل ۱-۴- امامزاده هلال‌بن علی - آران و بیدگل

شکل ۳-۴- آب انباری در کوهپایه

شکل ۲-۴- خانه‌ای قدیمی در کاشان

- ۵- گردشگری علمی - آموزشی شامل تحصیل، کنفرانس‌ها، سمینارها، نمایشگاه‌های علمی - تخصصی و آموزش‌های رزمی
- ۶- گردشگری درمانی شامل درمان بیماری‌ها در آب و هوای مناسب، استفاده از آب معدنی و استراحت دوران نقاهت
- ۷- اکوتوریسم شامل دیدار از پارک‌های حیات وحش و مناطق حفاظت شده، کوهستان، جنگل، بیابان و کویر، غارنوردی و

شکل ۴-۴- شترسواری در بیابان - روستای مصر

شکل ۴-۵- پیست اسکی فریدون شهر - گردشگری ورزشی

شکل ۴-۶- زندگی کوچ نشینان - گردشگری عشایری

فعالیت گروهی ۴-۱ ✓

با مطالعه درس به سؤالات زیر پاسخ دهید:
۱- در شهرستان محل زندگی شما، کدام گونه‌های گردشگری را بیشتر می‌توان رواج داد؟ جاذبه‌های آن را مشخص کرده، گزارشی تهیه و در کلاس ارائه کنید.

ویژگی‌های گردشگری در ایران

ایران براساس ضوابط یونسکو جزو ۱۰ کشور برجسته باستانی و تاریخی جهان قرار دارد و غنای جاذبه‌های گوناگون در این کشور باعث شده است که آن را جهانی در یک مرز بنامند.

استان اصفهان منطقه‌ای به قدمت تاریخ، تمدن و فرهنگ ایران است که آثار بدیعی از همه ادوار را با خود دارد. شهر اصفهان به همراه شهرهایی چون کاشان، نطنز، آران و بیدگل و نائین به واسطه برخورداری از قدمت تاریخی و وجود آثار بی‌بدیل فرهنگی، مذهبی و تاریخی گرانبها، جامع‌ترین موزه معماری و شهرسازی اسلامی را در قلمرو ملی و جهانی فراهم آورده و کمتر کسی با اوصاف آن ناآشناست. با این وضعیت، استان اصفهان دارای شرایط ممتاز بوده و از مراکز عمده سیاحتی کشور و جهان شناخته می‌شود.

استان اصفهان از نظر ورود گردشگر خارجی، پس از تهران رتبه دوم را در سطح کشور داراست.

استان اصفهان با توجه به تنوع رشته‌های صنایع دستی، وجود کارگاه‌های بسیار، هنرمندان طراز اول، دارای رتبه اول در کشور بوده است؛ به طوری که از ۴۰۰ رشته شناخته شده، بیش از ۱۸۰ رشته آن به استان اصفهان تعلق دارد. شایان ذکر است که از حیث دریافت نشان کیفیت و مرغوبیت صنایع دستی، استان اصفهان با دریافت ۲۲ مهر اصالت یونسکو از مجموع ۴۵ مهر اصالت در مقام اول کشور قرار دارد^۱.

همچنین، این استان از حیث تعداد مناطق نمونه گردشگری با تصویب ۶۰ منطقه نمونه گردشگری از مجموع ۱۳۸ منطقه گردشگری کشور، دارای رتبه اول است. در استان اصفهان، تعداد ۲۸ روستا به عنوان روستاهای هدف گردشگری تصویب شده‌اند.^۲

استان اصفهان با داشتن ۱۵۷۸ اثر ثبت شده در مقایسه با ۲۶۶۶۶ اثر ثبت شده در کشور، دارای مقام پنجم است.^۳

۱- عملیات ثبت پنج مورد از صنایع دستی شامل قلم کار نقاشی، جلد معرق، مخملبافی، گلابتون‌سازی و زری‌بافی به نام اصفهان در آیین‌نامه یونسکو در دست انجام است.

۲- جدول روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان (برای مطالعه).

۳- براساس طرح شناسایی آثار فرهنگی - تاریخی در سطح استان که از سال ۱۳۸۴ آغاز شده است و هنوز ادامه دارد.

شکل ۷-۴- چشم اندازی از روستای گردشگری ایبانه

برای مطالعه

جدول ۱-۴- روند ورود گردشگران به استان طی سال های ۱۳۸۰-۱۳۸۶

حوزه	شاخص	واحد	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
گردشگری	تعداد گردشگر داخلی ورودی به استان	نفر	۱۵۲۲۱۷	۲۴۷۶۶۶	۲۴۷۵۹۹	۲۵۰۵۸۶	۲۶۴۶۰۶	۲۹۴۶۳۵	۳۰۸۲۹۲
	تعداد گردشگر خارجی ورودی به استان	نفر	۴۲۲۲۹	۴۲۵۱۴	۳۰۷۳۰	۴۱۸۵۶	۴۶۳۸۴	۴۲۸۴۱	۵۳۶۱۴

در این استان، شهر اصفهان با برخورداری از ویژگی‌های معماری اصیل ایرانی - اسلامی و حفظ بن‌مایه‌های هویت تاریخی در سنت شهرسازی و همچنین توسعه روابط بین فرهنگی در قالب عقد خواهر خواندگی با ۱۳ شهر از شهرهای بزرگ دنیا همواره گزینه‌ای مطلوب برای گردشگران داخلی و خارجی به‌شمار می‌رود.

شکل ۸-۴- خواهر خوانده‌های شهر اصفهان

توانمندی‌های استان اصفهان در زمینه گردشگری

اصفهان توانمندی‌های فراوان در زمینه گردشگری دارد که از لحاظ طبیعی، جمعیتی، رفاهی، زیرساختی، اقتصادی و جذابیت‌های فرهنگی و تاریخی، آن را از سایر مناطق ایران متمایز می‌سازد.

۱- با تلاش دفتر روابط بین‌الملل شهرداری از سال ۱۳۶۸، هماهنگی‌های لازم برای عقد قرارداد خواهرخواندگی با ۱۳ شهر معروف دنیا فراهم آمده و مقدمات عقد قرارداد خواهرخواندگی با ۴ شهر دیگر در حال انجام است.

شیان - چین، فلورانس - ایتالیا، کوالالامپور - مالزی، سنت‌پترزبورگ - روسیه، یاش - رومانی، هاوانا - کوبا، ایروان - ارمنستان، فرایبورگ - آلمان، بارسلونا - اسپانیا، کویت - کویت و لاهور - پاکستان، بعلبک - لبنان، داکار - سنگال خواهر خوانده هستند و کراکو - لهستان، تسالونکی - یونان، لیون - فرانسه و استانبول - ترکیه در حال انجام است. شهرهای قدس، بیروت و کربلا نیز تقاضای خواهرخواندگی با اصفهان را دارند.

برخی از این توانمندی‌ها به شرح زیر است :

- مرکزیت استان با داشتن موقعیت مناسب از نظر دسترسی به سایر نقاط کشور
- شرایط و توانمندی‌های ارتفاعات استان
- برخورداری از اقلیم متنوع (چهار فصل)
- وجود زاینده‌رود بزرگ‌ترین رودخانه مرکزی ایران.

شکل ۹-۴- کلیسای وانک - اصفهان

شکل ۱۰-۴- گز اصفهان

● فراوانی آثار تاریخی و فرهنگی در اصفهان موجب شده که آن را موزه شهر ایران بنامند و این شهر به عنوان پایتخت فرهنگی جهان اسلام در سال ۲۰۰۶ انتخاب شود.

علاوه بر موارد ذکر شده چه عواملی موجب شده است که استان اصفهان از توانمندی‌های بالایی برای جذب گردشگر برخوردار

باشد؟

در استان اصفهان فرصت‌های مناسبی برای جذب گردشگر وجود دارد؛ بعضی از این فرصت‌ها عبارت‌اند از:

- امکانات برتر اصفهان در زمینه بهداشت و درمان با وجود پزشکان مجرب که به آن نقش فرامنطقه‌ای و ملی می‌دهد و زمینه جذب افراد جهت درمان را فراهم می‌آورد (توریسم درمانی)؛
- تکمیل پروژه خط آهن اصفهان - شیراز که با توجه به در دست اجرا بودن پروژه خط آهن شیراز - عسلویه قدرت محور تهران - اصفهان - شیراز را افزایش می‌دهد.
- وجود آثار تاریخی بسیار که قابلیت شناسایی و ثبت دارند و امکان بهره‌برداری از آن‌ها در زمینه‌های آموزشی، فرهنگی و اقامتی.

- امکان تجدید حیات صنایع دستی و بومی با توجه به وجود هنرمندان و هنرستان‌های حرفه‌ای
- امکان بهره‌گیری بهتر از فضای اطراف زاینده‌رود با اجرای طرح بهینه‌سازی حاشیه زاینده‌رود در حد فاصل پل مارنان تا پل شهرستان

- وجود زمینه مناسب به منظور انجام مطالعات در معماری و شهرسازی ایرانی
- قابلیت برگزاری جشنواره‌ها در اصفهان
- قابلیت گسترش برگزاری نمایشگاه‌های گردشگری و صنایع دستی در نمایشگاه بین‌المللی اصفهان
- پروژه ساخت بزرگ‌ترین مجموعه تحقیقات و توسعه در کشور با عنوان شهرک علمی و تحقیقاتی که در سال‌های آینده، اصفهان را به یک قطب علمی تبدیل خواهد کرد و به تدریج فضا را برای ایفای نقش علمی - تحقیقاتی در مقیاس جهانی فراهم می‌سازد.

بازارهای گردشگری استان اصفهان: گردشگران ورودی به اصفهان جزء گردشگران فرهنگی‌اند؛ زیرا تمایل آن‌ها بیشتر بازدید از آثار تاریخی - فرهنگی به‌جای مانده است. دیدن جاذبه‌های طبیعی و دیدار از دوستان و آشنایان به ترتیب اهداف بعدی آنان است.

گردشگران خارجی ورودی به استان اصفهان بیش از همه از کشورهای اروپایی به ویژه آلمان و فرانسه‌اند و کشورهای ایتالیا، اسپانیا و انگلیس در مراتب بعدی قرار دارند. دومین بازار گردشگری استان در قاره آسیا و ناحیه شرق آسیا و اقیانوس آرام قرار دارد که ژاپن در این ناحیه مهم‌ترین کشور محسوب می‌شود. سپس ناحیه خاورمیانه است که سه کشور عربستان سعودی، بحرین و کویت مهم‌ترین کشورهای این منطقه‌اند؛ پس از آن، آمریکا و در نهایت،

آفریقا پایین‌ترین سهم را دارند.

از نظر زمان گردشگری از کل حجم ورودی گردشگران خارجی، مرداد ماه رتبه اول و اردیبهشت رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند و ماه‌های آذر و دی کمترین حجم را دارا هستند که در این زمینه، شرایط اقلیمی و زمان تعطیلات سالیانه گردشگران خارجی از عوامل مؤثر محسوب می‌شود.

گردشگران داخلی ورودی به استان نیز به غیر از استان تهران که اغلب بیشترین منطقه گردشگر فرست به اصفهان است، در میان سایر استان‌ها متغیر بوده، اما اکثراً به ترتیب، از استان‌های خراسان، آذربایجان شرقی، مازندران و گیلان، فارس، همدان و کرمان‌اند. شهریور ماه رتبه اول و فروردین ماه رتبه دوم را از کل حجم ورود گردشگران داخلی به خود اختصاص داده و ماه‌های آذر و دی به ترتیب کمترین حجم گردشگر را دارند. تعطیلات دانش‌آموزی و تعطیلات رسمی کارمندان و کارکنان دولت، مراسم آیینی از قبیل عید نوروز و شرایط اقلیمی از جمله عوامل مؤثر در این تغییرات به حساب می‌آیند.

موانع گردشگری استان: با وجود امکانات فراوان، موانعی بر سر راه توسعه پایدار گردشگری اصفهان پدید آمده است که اگر به صورت علمی شناسایی شوند به خوبی قابل رفع‌اند. برخی از این موانع به قرار زیر است:

- اجرا نشدن کامل طرح‌های جامع و راهبردی برای توسعه صنعت گردشگری در اصفهان
- عدم مشارکت فعال بخش خصوصی در توسعه گردشگری
- ناشناخته ماندن برخی اماکن سیاحتی
- بهره‌گیری نکردن از شیوه‌های نوین در اطلاع‌رسانی و معرفی اصفهان
- تخریب ناآگاهانه انسانی در آثار تاریخی و فرهنگی و کم‌اطلاعی و کم‌تجربگی در حفاظت و مرمت آنها
- معرفی، تبلیغات و بازاریابی ناکافی صنایع دستی و نداشتن بانک اطلاعات در مورد میزان و نوع محصول و نیازها و سلیقه‌های این صنایع و عرضه نامناسب برخی از رشته‌های صنایع دستی
- فقدان برخورداری از سیستم کارت‌های اعتباری جهانی که گردشگر بتواند بدون نیاز به حمل پول نقد، از آنها استفاده کند و در نتیجه، ناتوانی در کسب درآمد کافی از گردشگری و اندک بودن سرانه مصرف گردشگران
- پراکندگی نامناسب مراکز اقامتی و پذیرایی، وجود گره‌های ترافیکی زیاد، افزایش بی‌رویه خودرو و موتورسیکلت، کمبود پارکینگ‌های مناسب و نبود نظارت منظم و مستمر بر کیفیت و قیمت ارائه خدمات در مراکز مرتبط با گردشگری
- فراهم نشدن امکانات لازم برای پرکردن اوقات فراغت گردشگران.

برای مطالعه

جدول ۲-۴ - روستای هدف گردشگری استان اصفهان

ردیف	نام روستا	نام شهرستان	قابلیت و جذابیت‌های ویژه		
			مناظر طبیعی	آب و هوای مطلوب	معماری سنتی
۱	ایبانه	نطنز	*	*	*
۲	اسفرجان	شهرضا	*	*	-
۳	بوده	دهاقان	-	*	*
۴	جاجا	نجف‌آباد	*	*	-
۵	حسنیجه	نجف‌آباد	-	-	*
۶	خفر	سمیرم	*	*	-
۷	دره	کاشان	-	*	*
۸	دم‌آب	نجف‌آباد	-	-	*
۹	دنگزلو	سمیرم	*	*	-
۱۰	سه	برخوار و میمه	*	*	-
۱۱	طرق	نطنز	*	*	*
۱۲	علی‌آباد	آران و بیدگل	-	-	*
۱۳	مشهد اردهال	کاشان	*	*	*
۱۴	فورتان	اصفهان	-	-	*
۱۵	قهی	اصفهان	-	-	*
۱۶	کلهرود	برخوار و میمه	*	*	-
۱۷	گرمه عروسان	نابین	*	*	*
۱۸	برز	نطنز	*	*	-
۱۹	کمجان	نطنز	*	*	-
۲۰	طره	نطنز	*	*	-
۲۱	هنجن	نطنز	*	*	-
۲۲	یارند	نطنز	*	*	-
۲۳	مهرجان	نابین	*	-	*
۲۴	مشهد کاوه	چادگان	-	*	*
۲۵	نیسیان	اردستان	-	-	*
۲۶	هاردنک	لنجان	*	*	-
۲۷	نشلج	کاشان			
۲۸	مرق - دهستان بابا افضل	کاشان	*	*	*

برای مطالعه

جدول ۳-۴- مهم ترین جاذبه های گردشگری استان

نام شهرستان	مهم ترین جاذبه های گردشگری
آران و بیدگل	کویر و کاروان سرای مرنجاب، دریاچه نمک، چاله های سمبک (حسام بک) و شقیه (چهار طاق) (طریقه کائنت منحصر به فرد هندوانه و تره بار)، شهر زیرزمینی نوش آباد، قلعه سیزان نوش آباد، قلعه دیگل، قلعه مورچان علی آباد، قلعه های قاسم آباد، امین آباد و تسمی جان سفید شهر، کاروان سرای ابوزید آباد، قلعه کهرشاهی، زیارتگاه شاهزاده قاسم، امامزاده هاشم بن علی، امامزاده محمد هلال بن علی، امامزاده هادی، زیارت کاغذی، امامزاده ابوزید آباد، زیارت بی بی زینب یزدل و بی بی سکینه خاتون سفید، مسجد نقشینه، مسجد مدرسه، مسجد قاضی، مسجد میدان بزرگ، مسجد سنگ، مسجد ملاشکرالله، مسجد ابولؤلؤ، مسجد علی، مسجد جامع نوش آباد، مسجد جامع محمدآباد، حمام های حاجی محمد، توده، عنایتی و آب انبارهای مدرسه درب ریگ، توده، حاج آقا شهاب، سرگنگه، میدان کوچه دراز، آب پخش و یخچال، مسجد جامع ورقاده و درب ریگ نوش آباد، حمام و انبار خواجه ابوزید آباد، آب انبار یزدل و آب انبار سفید.
اردستان	مسجد جامع اردستان، مقبره امیراویس یا (سنگ سفید)، مسجد امام حسن مجتبی، مسجد خسرو، خانه صدر (نقاشی)، مسجد دربند، مسجد ملا یعقوب و قنات های بسیار مشهور زواره، مسجد جامع زواره، مسجد پامنار یا بنکویه، حسینیه ی بزرگ و کوچک، مجموعه بازار، مجموعه مقبره میربهاالدین حیدر، حصار و یخچال زواره، خانه هشت بهشت (نیری)، قلاع سنگ شب و حکیم باشی، خانه ارباب حسین مهابادی، خانه شهید مدرس در سرابه کهر، کاخ چهلستون روستای سرهنگ آباد و امامزاده سید کمال الدین حسین روستای شهر آب.
اصفهان	مسجد جمعه (جامع)، مسجد شیخ لطف الله، مسجد جامع کبیر عباسی، کاخ عالی قاپو، کاخ چهلستون، کاخ هشت بهشت، مدرسه چهارباغ، پل شهرستان (جی)، پل الله وردیخان (سی و سه پل)، پل خواجه (بابا رکن الدین)، میدان نقش جهان، خیابان چهارباغ، بازار اصفهان، آتشگاه، منارجنبان، کلیسا و موزه وانک، تخت فولاد، کوهپایه: قلعه کهنه، قلعه شجاع، قلعه حاج امین، مسجد جامع کوهپایه، مسجد جامع هرنه، کاروان سرای عباسی کوهپایه، کاروان سرای عباسی سگری، مسجد آجری، مسجد معصوم، مسجد تالار، مسجد دلاور جشوقان، مسجد جامع زفره، بازار قدیمی کوهپایه، امامزاده جبل، امامزاده فشارک، امامزاده جزه، امامزاده قاسم، امامزاده کوهپایه. ورزنه: مسجد جامع ورزنه، پل قدیمی ورزنه، آب انبار حاج محمد جعفر، آب انبار مسجد جامع و آب انبار حاج میرزا روستاهای اطراف مانند جبل، زفره، فشارک، سنگ زیر و تودشت (مناطق بیلاقی)، چشمه آب گرم زفره (ورتون)، مزرعه حاج حسن (محل تهیه فیلم های سینمایی)، تالاب بین المللی گاوخونی، شهر سبا یا شهر گابت، امامزاده شاه زین العابدین، قلعه دیزی، قلعه کویر، قلعه گوشت (چشت)، قلعه شاخ کنار و شاخ میان، قلعه فورتان، روستای رنگینده، رباط شاه، روستای فارفان، مراسم جشن نیمه شعبان (جیرجیرنی)، پناهگاه حیات وحش موته، پناهگاه حیات وحش (پارک ملی) کلاه قاضی و پناهگاه حیات وحش کرکس.
برخوار و میمه	مسجد جامع گز، مسجد سین، مناره سین، کاروان سرای گز، موزه مردم شناسی گز و برخوار و مرقد حضرت قاسم بن موسی بن جعفر در مورچه خورت.

توانمندی‌های استان

مسجد جامع سلیمان، مسجد خان یا امام حسن مجتبی، مسجد سید (جامع)، مسجد سنگی، مسجد جامع اران، مسجد جامع عسگران، منطقه قمیشلو، قلعه تاریخی روستای جاجا، دالانکوه و سد خمیران.	تیران و کرون
روستای سمندگان و آتشکده زرتشتیان، مشهد کاوه، مقبره کاوه آهنگر، امامزاده حیدر بن علی، قبه (صخره) و گگ‌فاج (درخت همیشه سبز) منسوب به سادات علوی بقایای کودلیه باستانی (نام قدیم مشهد کاوه) و قبرستان‌های معروف آن و مجسمه‌های شیرسنگی (۴۰ عدد) خانه آنالویی، مسجد پنج تن و دهکده زاینده‌رود.	چادگان
کهندژ، ایوان یزدگرد، مسجد جامع خمینی‌شهر، آرامگاه سید محمد، تپه آتشگاه، و گورستان زارع‌آباد.	خمینی‌شهر
مسجد جامع خوانسار، خانه ابهری، خانه حبیبیان، آتشکده تیر، معبد هیکل، بقعه امامزاده احمد بن علی النقی، بقعه پیربابا (شیخ اباعدنان)، مدرسه مریم بیگم، مراسم تعزیه‌خوانی بسیار مشهور، چشمه پیر، چشمه جیدا، چشمه مرزنگوش، چشمه قبله، چشمه علی‌خان، چشمه حسینی، چشمه یهودی‌ها، و تپه نوگل.	خوانسار
جامعه عشایری ایل قشقایی، قلعه سنگی (دژپهن)، میله‌های سنگی، مجموعه آسیاب و حمام کمال‌الملک وزیر (خانعلی)، شبستان مسجد جامع (معروف به مسجد آخوند)، آبشار سمیرم دخمه‌های باستانی قلعه سمیرم، تخت سلیمان (آب ملخ)، سدحنا، چال قفا، چشمه نار، چشمه بابا زرنگ کمه و غار دنگرلو.	سمیرم
چشمه‌های زینعلی، بابا شاه حسین، چشمه سروردی، چشمه قنات نوی، ارتفاعات جنوبی دهستان موسی‌آباد، چشمه‌های سورمنده و باغ سرخ، چشمه مردنگ، دره شاه (دره پیروزی)، چشمه علی (مناظر طبیعی)، مسجد میر، مسجد جامع دهقان، مقبره باباشاه حسین، خانه‌های تاریخی حسینقلی خان خطامی، پل تاریخی دهقان معروف به پل سطل یا پل آب‌بر، سد تاریخی همگین، آسیاب مسجد رحیم‌بیگ (آبی)، مسجد پوده و منطقه آستانه.	دهقان
سیاه سر، چشمه حیدر، حوض ماهی، بودجان، سورمنده، موروک، دره‌شاه، پرک‌آباد، باغ‌های اسفرجان، هونجان، زرچشمه، دزج، قمبوان (جاذبه‌های تفریحی)، امامزاده شاه‌رضا، کاروان‌سرای شاه‌رضا، مسجد جامع، کاروان‌سرای مهبیار، مجموعه مسجد جامع، حسینی و چهار سوق پوده، آسیاب‌های اسفرجان، درخت گردو ۵۰۰ ساله در اسفرجان محله عرب‌ها، کاروان‌سرا و حمام امین‌آباد، بقعه شاه سیدعلی اکبر، امامزاده محمدابراهیم، قلعه کهرویه.	شهرضا
دشت دامنه، بیشه‌زارهای زیبای روستای فراموش‌جان، چشمه‌های زرین‌رود، چهل چشمه، آبشار روستای نوغان، شکارگاه‌های دالان کوه و آرامگاه شیخ‌ابوسلیمان دارانی.	فریدن
آبشار پونه، چشمه لنگان، تنگ حنا، پارک معلم، چشمه تنگوله، غار گوگان، دشت لاله‌های واژگون، تونل دره سیستان، جوب دختر، سراب آبلت، غار اشکاف تله، سنگ گورهای باستانی در روستای قهستجان، امامزاده سیدصالح، امامزاده تاج علی روستای کاهگان، کوه پیرهشتاد، غار فریدون‌شهر (کلیس کب)، آبشار دورک و آبشار طرزه.	فریدون‌شهر
مسجد جامع اشترجان، بقعه بیریکران، پل ورگان، پل بابا محمود، برج بزرگ چهار برج و مجموعه برج‌های منحصر به فرد روستای کلسیان معروف به چهل برج.	فلاورجان

<p>تپه‌های سیلک، آتشکده یا چهارطاقی خرم دشت، چشمه سلیمانیه فین، مسجد جامع یا مسجد جمعه، قلعه جلالی، مسجد عمادی، مسجد وزیر، مسجد تبریزی‌ها، مدرسه سلطانی، مدرسه و مسجد درب یلان، مسجد و مدرسه آقابزرگ، مسجد گذریابا ولی، مناره زین‌الدین، تیمچه امین‌الدوله، سرای شریف‌خان یا گمرک، بازار بزرگ کاشان، باغ فین، حمام ملاقطب، حمام عبدالرزاق‌خان، حمام سلطان‌امیر احمد، خانه بروجردی، خانه طباطبایی، خانه عامری‌ها، خانه حاجی‌سیدآقا، خانه میرزا ابوالفضل حکیم‌باشی، خانه تهامی یا آفالو، آب‌انبار میرسیدعلی، آب‌انبار بزرگ محل سرپله، آب‌انبار گذر نو در بازار، مجموعه تاریخی مشهد اردهال، بقعه امامزاده حبیب‌بن موسی‌بن جعفر (ع)، بقعه شاه یلان، بقعه طاهر و منصور، بقعه امامزاده میرنشانه، بقعه قاسم‌بن موسی‌بن جعفر (ع)، بقعه خواجه تاج‌الدین، بقعه امامزاده درب زنجیر، بقعه ابولؤلؤ معروف به بابا شجاع‌الدین، آرامگاه محتشم کاشانی، مراسم قالی‌شویان. نیاسر: چشمه اسکندریه، چشمه قریه، باغ تالار، تالار غار رئیس، حمام و آسیاب نیاسر، جشنواره گل و گلاب، آتشکده نیاسر. قمصر: چشمه آب معدنی صالح، محراب مسجد ده، بقعه امامزاده میرداوود، مسجد جامع قمصر، بقعه ی امامزاده در محله پایین، بقعه امامزاده شاهسواران، بقعه حکیم بابا افضل.</p>	<p>کاشان</p>
<p>مسجد جامع گلپایگان، مناره گلپایگان بقعه امامزاده ۱۷ تن، بقعه امامزاده سیدالسادات، ارگ گوگرد، مسجد جامع سرآور، بقعه امامزاده ابوالفتح، سد گلپایگان، و امامزاده ناصر بن علی</p>	<p>گلپایگان</p>
<p>دهکده ساحلی، آرامگاه پیربکران، گورستان‌های کلیمیان، مسجد جامع زرین‌شهر، پل کله، قلعه کافر، امامزاده شاهزاده ابراهیم، قسمتی از قرآن دست‌نویس سعیدآباد در منطقه جم.</p>	<p>لنجان</p>
<p>قلعه فهجیر، مقبره امامزاده محمدیه، برج کبوتر و قلعه آسیاباد، خان‌لنجان، پارک ساحلی سرارود، پارک شهدای زینلی، پارک لاله، پارک سلمان، محلات قدیمی مختاری‌ها، حیدرآبادی‌ها، حاجی‌ها، قلعه سلیمان، قلعه نو، محله رسی‌ها، محلات اقماری قهنویه، دهنو، محمدیه، شیخ‌آباد، سرارود و اسماعیل ترخان.</p>	<p>مبارکه</p>
<p>نارنج قلعه، مسجد جامع نائین، مسجد بابا عبدالله، مسجد جامع قدیمان، مسجد خواجه خضر، مسجد سرکوچه محمودیه، مسجد جامع محمدیه، مسجد جامع بافران، حسینیه‌های نائین، خانه پیرنیا، بازار نائین، کاروان‌سرای نیستانک، کاروان‌سرای انارک، بنای چارطاقی انارک، خانه تاریخی فاطمی. خور: مسجد عرب‌ها و مسجد نارو.</p>	<p>نائین</p>
<p>کوه اوره، کوه بلند و پلنگ گالون (جاذبه‌های طبیعی)، دژ سنگی علویجه، مسجد جامع جوزدان، مسجد جامع دهق، عصارخانه آقا، کاروان‌سرای هسنیجه و جلوگیر، برج‌های دوقلوی صفا (آق‌غلام‌علی)، برج‌های جوی خارون، امامزاده ساره مریم معروف به چهل دختران در جوزدان، امامزاده شمس‌الدین محمد در علویجه، بقعه پیرمحمد جوزدان، و امامزاده عبدالله در نهضت آباد.</p>	<p>نجف‌آباد</p>
<p>روستای ایبانه، پارک چشمه سرابان، بیشه‌زارهای اوره، طامه، هنجن، یارند، کمجان، بزر، طرق، طار، کشه، فرده، سایت باستانی میلاجرد، امامزاده سلطان گروه‌آباد، امامزادگان آقاعلی عباس و شاهزاده محمد، مسجد جامع نظنز، محراب مسجد میر، قلعه کوه‌هاب و کاروان‌سرای ابوالمعالی، قلعه رباط سنگ، گنبد باز، حسینیه مرکز شهر، روستای افوشته، مجموعه شربت‌خانه و حمام افوشته، قلعه طرق، کاخ تاج‌آباد، کاخ عباس‌آباد و آتشکده.</p>	<p>نظنز</p>